

3000 ÅR MED MONOTEISTISK VOLD?

Av Sjur Hevrøy

VI TRENGER IKKE GUD
- EN HÅNDBOK I ATEOLOGI
MICHEL ONFRAY
KAGGE FORLAG
2007

Den franske populærfilosofen Michel Onfrays bok *Vi trenger ikke Gud, en håndbok i Ateologi* (2007) er et angrep på religion, primært de monoteistiske. På side 61 framsettes noen påstander som synes å kunne gjelde som bokens samlende idé: Framfor tanken om at alt er tillatt først når Gud er død, er det faktisk når Gud lever at alt er tillatt.

Å forfekte en eneste Gud, en voldelig, sjalu, krangleveren, intolerant og krigersk gud har forårsaket mer hat og grusomhet, mer spilt blod og flere døde enn fred... Den jødiske fanatismen ved å være et utvalgt folk har rettfærdiggjort kolonialisme, ekspropriasjon, hat, fiendskap mellom folk og er bevæpnet og autoritært teokrati. Den kristne henvisningen til kjøpmennene i tempelet eller en paulinsk Jesus som blir sagt å komme med sverdet, har begge rettfærdiggjort korstogene, inkvisisjonen, religionskrigene mellom protestanter og katolikker, Bartholomeusnatten, heksebrenning, den katolske indeks over forbudte bøker, men også den globale kolonialismen, folkemordene i Nord-Amerika, støtten til fascistpartier i det 20. århundre og Vatikanets allmakt i og fullstendige regulering av den sekulære sfæres hverdagsliv. Den iøynefallende oppfordringen på bortimot enhver side av Koranen til å tilintetgjøre de vantro, deres religion, deres kultur og deres sivilisasjon, i tillegg til både jøder og kristne i den barmhjertige Guds navn! (Onfray, 2007, s. 61)

La oss tenke oss at overstående påstander skal begrunnes. På hvilke måter kunne dette gjøres? Jeg vil anslå at man måtte begynne med to ting: (1) For det første blir en gjennomgang av historien sentralt. Man må kunne vise til at religioner står som hovedårsak til alle de overnevnte

historiske fakta. For å ta to eksempel: At jødisk fanatisme er årsaken til (dertil tilhørende) ekspropriasjon, og/eller at kristendommen har rettfærdiggjort folkemordene i Nord-Amerika. (2) For det andre blir en nærlesing av de religiøse tekstene svært viktig, for å for eksempel finne ut av om Koranen «på bortimot enhver side» oppfordrer til tilintetgjørelse av jøder og kristne.

(1) Skulle man argumentere for at folkemordene i Nord-Amerika ble rettfærdiggjort av troen på «én eneste Gud», ville dette forde en grundig undersøkelse av materielle, økonomiske og sosiale årsaker tilknyttet dem. (Man ville naturligvis først måtte sett på i hvilken grad det var riktig å kalle det et folkemord.) Dette kunne gjøres ved å se på kilder fra den aktuelle tiden, og prøvd å finne ut av i hvilken grad de involverte aktørene legitimerte og/eller handlet ut fra religiøse forutsetninger; om kirken som aktør spilte en viktig rolle; om denne tesen stemmer overens med andre historikers undersøkelse av overlappende temaer; og så videre. Et massivt arbeid med andre ord. (2) Å nærlese enkelte kilder (Tanakh, Bibelen og Koranen) er derimot mindre krevende. Å lese Koranen krever dog at man tar de fortolkningshensyn som alle kjennere av arabisk kjenner til: At den har arkaiske uttryksmåter; at ordene kan bety flere ting på grunn av de manglende vokalene; og så videre. Kort sagt: At man må ta hensyn til de ulike Tafsir (interpretasjonene) som finnes av forskjellige vers.

Onfray gjør i sitt verk intet av det overstående, når det gjelder det historiske (1). Han kommer bare med oppramsinger av lignende spekulative påstander, som at «den romersk-katolske og apostoliske kirke har vært en mester

i å ødelegge sivilisasjoner. Den oppfant masse mordet.» (2007, s. 226), og «[d]e kristnes tilbøyelighet til masseutryddelser er både gammel og vedvarende. Dette så vi nylig et eksempel på i folkemordet i Rwanda der tutsier ble drept av hutuer som var støttet, forsvart og under dekke av de katolske institusjonene på stedet og paven selv» (2007, 227). Det tynne belegget han har finnes i hans bibliografi, som er oppramsinger av hvilke bøker som er relevante for hvert kapittel. Der er det lite historiebøker.

Han kommer noe nærere når det gjelder nærlesningen av de religiøse tekstene (2), når han leser Talmud, Bibelen og Koranen. Jeg vil derfor bruke mer plass på dette, da det er her Onfray har mest å komme med. For å avkrefte at religioner er fredelige, siterer han mange skrekkelige tekststeder (for eksempel Jos 10, 12-14, og 6.21, 2. mos 23,23). Som Jesus sa til apostlene i Matt 10,34: «Tro ikke at jeg er kommet for å bringe fred på jorden. Jeg er ikke kommet for å bringe fred, men sverd.» Dette og lignende utsagn fra Koranen, Tanakh og Bibelen brukes hos Onfray til å vise at om det skulle være slik at disse religionene er fredelige, kommer det i alle fall ikke fra deres hellige tekster. Hans ekstensive sitering av de mest morderiske vers i de hellige skriftene er kostelig. Man aner kanskje en dreining mot at Onfray morer seg mest over Koranen, siden han siterer så mange av versene som pleier å bli brukt til å legitimere drap på dem som ikke er med i Umma (Det muslimske felleskapet). Men: I tråd med Onfrays bombastiske stil, blir dette presentert i et kapittel som har overskriften «Den muslimske blodtørsten[...]» (2007, s. 230). Spørsmålet er: Når Onfray prøver å vise at de hellige tekstene ikke er fredelige av natur (noe som gjerne hevdes av religiøse), men snarere at disse tekstene blir brukt til å legitimere mord – er det da tekstene som er problemet? Dette er et klassisk problem som kan formuleres slik: Dersom jeg leser en bok hvor drap på vantro bifalles (for eksempel i 2. mos 12,12, eller Koranen 3,141 eller 8,30) – om jeg da begår mord, er det da boken som er problemet? Er det ikke nærliggende å tenke seg at det snarere er menneskene som bruker Das Kapital, Bibelen eller aksjekursen til å legitimere sine handlinger som er problemet? Og hvor ble det av andre drivkrefter i historien, som for eksempel økonomiske eller økologiske? I Onfrays framstilling er slikt bare overflatefenomener: Det er nemlig monoteismen som driver historien framover, og som gjør den til en orgie av blod og kriger, supplert av kropp-, kvinne- og intelligensfiendskap. Igjen: Jeg avviser ikke at dette kan være tilfelle. Faktisk tviler jeg

Er det i det hele tatt sentralt for Holocaust som historisk begivenhet at Hitler ett eneste sted i Mein Kampf viser til Joh. 2,14-16?

på at en mer velvillig innstilt leser til hovedtesen enn meg kan finnes (med et mulig unntak for Friedrich Nietzsche i 1888) – men belegget mangler. Man overbeviser ingen om monoteismens skadevirkninger ved å ramse opp adjektiver med negative konnotasjoner og konstant knytte dem til religion.

Skulle vi oppsummere Onfrays grunnprinsipp, tror jeg følgende karakteristik er dekkende: Religion og ondskap er knyttet sammen. Hans arbeid er dermed knyttet til å fremme dette synet. Om det kan vises at en hendelse som var skikkelig bedriten kan knyttes til religion – ja da gjør han det. Hva er det ultimate onde i vestlig kultur? Jo, det er selvsagt Holocaust. Hvordan er dette knyttet sammen med monoteisme? Tja, for eksempel slik: Hitler viser til Johannes 2,14-16 i Mein Kampf. Dette er stedet hvor Jesus driver pengevekslerne, som solgte diverse okser, sauer og druer ut av tempelet. I Hitlers tolkning er dette noe som legitimerer forfølgelsen av jødene, ja han mener sogar det er en kristen oppgave. Dermed skriver Onfray: «Gasskamrene kunne altså tennes på med en gnist fra Johannes...» (2007, s. 218). Men er dette riktig? Hva har Onfray egentlig sagt her? At Hitler har rett i sin tolkning av passasjen fra Johannes? Er det i det hele tatt sentralt for Holocaust som historisk begivenhet at Hitler ett eneste sted i Mein Kampf viser til Joh. 2,14-16? Onfray sier ja. Historikerstanden mener nei.

Skulle man si noe positivt om denne boken ville jeg nevnt to elementer (og se bort fra at bibliografien ikke stemmer overens med kapittelinndelingene; at oversetteren MÅ ha jobbet litt for fort – se åpningssitatet; at tesen om at religion er en psykisk defekt (2007, s.22) er like avansert som da vi på min barneskole mobbet de kristne for ikke å kunne tenke selv; og så videre). Det ene er idéen om det jødisk-kristne episteme, som han ser som betingende for vår tids tenkning om etikk og moral. Altså: At vår tenkning om moral er betinget av jødisk-kristne historiske avleiringer. Dette argumenteres det på ingen måte overbevisende for hos Onfray – men her synes det å være muligheter for en grundig filosof. For jeg ser ikke bort fra at dette kan ha en viss gyldighet, bare tenk på den angsten (som ytrer seg i angstskriket: Men da blir alt lov!) som fremdeles møter dem som prøver å knytte etikken for nært opp til en praksis, og fjerne dens transcendent betingelsesnivå. En annen ting å gripe fatt i, er idéen om en materialistisk filosofihistorie. Altså at vi burde lest Jean Meslier, La Mettrie, Dom Deschamps, d'Holbach, Helvétius, Sylvain

Maréchal, Cabanis, Volney og Destutt de Tracy. Ukjente navn? Ja, nettopp – Onfray anklager faget filosofi for å konsekvent overse materialistene (2007, s. 50-59). De verken forskes på eller tas på alvor som betydelige tenkere. Forskjellige varianter av moralske idealismer og søken etter transcendentaler er det eneste som regnes som skikkelig filosofi, mener Onfray. Jeg vet ikke i hvilken grad de ovennevnte navnene er viktige filosofer. Men ved å gi en kjapp oversikt over et mulig forskningsfelt, har Onfray pekt på noe som kan fortjene en grundigere undersøkelse.

Jeg mistenker for øvrig at årsaken til at boken oppleves som en repetitiv samling av negative adjektiv, er at den er en samling av avis- og magasinartikler. Det vil også kunne

forklare den knappe bearbeidelsen av temaer, og den hyppige gjentakelsen av poenger. Skulle dette ikke være tilfelle er jeg forbløffet over at en såpass underargumentert bok har blitt oversatt til så mange språk. Kunne ikke man heller lest den langt mer stringente, gjennomarbeidede og like infame *Der Antichrist – Fluch auf das Christentum?*

Onfrays tese om at «Religion er roten til alt ondt» bør bli møtt med Hannah Arendts vits fra *The Origins of Totalitarianism*, hvor hun nevner den antisemittiske tesen om at jødene var ansvarlig for Første Verdenskrig. «An anti semite claimed that the Jews had caused the war; the reply was: Yes, the Jews and the bicyclists. Why the bicyclists? asks the one. Why the Jews? asks the other» (1976, s. 4).

LITTERATURLISTE:

Arendt, Hannah. 1976, *The Origins of Totalitarianism*, 2. utg., San Diego, Harvest.
Onfray, Michel. 2007, *Vi trenger ikke Gud: En håndbok i ateologi*, Oslo, Kagge forlag.

LYST TIL Å PRØVE DEG SOM BOKANMELDER?

Har du en filosofibok du har lyst til å anmelde, vil vi gjerne høre fra deg. Vi skaffer anmeldereksemplar av de fleste norske utgivelsene om du kontakter oss på e-post: filosofisk-supplement@ifikk.uio.no.

ig
ts